

POSEBNE MJERE ZAŠTITE ZA DJECU ŽRTVE KRIVIČNOG DJELA U
KRIVIČNOPRAVNOM SISTEMU CRNE GORE

*Doc. dr Valentina Smolović
Viši sud u Podgorici¹³²*

Apstrakt: Zbog svog uzrasta i nemogućnosti da se sama zaštite, djeca predstavljaju posebno ugrožene članove svakog društva. Zbog toga im je potrebna posebna briga i zaštita. Posebna zaštita i briga, uključujući odgovarajuću pravnu zaštitu, detaljnije su razrađeni primarnim međunarodnim instrumentom i to Konvencijom Ujedinjenih nacija o pravima djeteta (KPD), usvojena 1989. godine. Ratifikovale su je skoro sve zemlje na svijetu, uključujući sve države članice Savjeta Evrope. U članu 1 Konvencije o pravima djeteta definisano je da je dijete svako ljudsko biće koje nije navršilo 18 godina, ako se, na osnovu zakona koji se odnosi na dijete, punoljetstvo ne stiče ranije. Starija djeca, poput onih koja su navršila 16 ili 17 godina, i dalje su djeca, te se prema njima tako mora i postupati. Crna Gora je potpisala i ratifikovala veći broj međunarodnih konvencija koje se direktno ili indirektno odnose na djecu. Država je u toku posljednje decenije napredovala u stvaranju pravnih i strateških preduslova za primjenu reformi čiji je cilj da se prava djeteta ostvaruju u skladu s Konvencijom UN o pravima djeteta i Poveljom EU o osnovnim ljudskim pravima. U periodu od 2010. godine intenzivirala je rad na usaglašavanju unutrašnjeg zakonodavstva s međunarodnim standardima i usvojenim dokumentima. U pravnom sistemu Crne Gore krivično postupanje prema maloljetnicima prepoznato je i pravno tretirano u okviru krivičnog pravnog sistema kroz Zakon o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku ("Službeni list CG", br. 64/2011 i 1/2018), koji predstavlja specijalizovani pravni akt koji predviđa posebne mjere zaštite za djecu kao učesnike u krivičnom postupku, uključujući djecu koja su žrtve krivičnog djela, kao i djecu svjedoke. Isti zakon garantuje veći stepen krivično-pravne zaštite djeteta i unapređenje položaja djece u krivičnim postupcima, između ostalog i uvođenjem Stručnih službi (u dva Viša suda i u Vrhovnom državnom tužilaštvu).

Ključne riječi: dijete, Konvencija o pravima djeteta, žrtva

UVOD

U maju 2006. godine Crna Gora je obnovila svoju samostalnost i tako postala 192. članica Ujedinjenih nacija. Naredne 2007. godine postala je 47. članica Savjeta Evrope, a 2017. godine 29. članica NATO-a. Od decembra 2010. godine Crna Gora je u procesu pristupanja Evropskoj uniji. Kao samostalna država ona danas ima status zemlje kandidata, a pregovori o pristupanju zvanično su počeli u junu 2012. godine. Crna Gora je pored usaglašavanja mnogih zakona sa evropskim zakonodavstvom potpisala i ratifikovala veći broj međunarodnih konvencija koje se direktno ili indirektno odnose na djecu. Krivični zakonik Crne Gore, izmijenjen i dopunjen, "inkriminiše sve oblike torture i drugog nehumanog i ponižavajućeg postupanja i kažnjavanja djece, a posebno prodaju djece u svrhu seksualne eksploatacije, dječju pornografiju i zaključenje dječjih prinudnih brakova" (Krivični zakonik Crne Gore, 2020).

Pored ostalih institucija u Crnoj Gori koje se bave djecom i njihovom zaštitom, pravosudni organi uvijek imaju u vidu najbolji interes djeteta o kome je riječ, i to u svim aktivnostima koje se tiču

¹³² smolovicvanja 68@gmail.com

djece, kako bi doprinijeli unapređenju dobrobiti maloljetnih lica kroz suzbijanje zlostavljanja i zanemarivanja, da doprinesu obezbjeđivanju da sve preduzete mjere, radnje, aktivnosti i donijete odluke tokom sudskih postupaka budu u najboljem interesu maloljetnih lica, da doprinesu obezbjeđivanju stručne i efikasne pomoći pravosudnih organa ostalim nosiocima javne vlasti i drugim subjektima u procesu zaštite maloljetnih lica od zlostavljanja i zanemarivanja, kao i da doprinesu unapređenju procesa rada pravosudnih organa u cilju hitnog i humanog postupanja prema maloljetnim licima, žrtvama nasilja.

ZAKONODAVNI I REGULATORMI OKVIR

Djeca se suočavaju s pravosudnim sistemom kao žrtve, svjedoci, kada su u sukobu sa zakonom ili kao stranke u građanskim postupcima. Pravosudni sistem koji je u potpunosti usklađen s principom najboljeg interesa djeteta, od suštinskog je značaja za svu djecu. “Ustav Crne Gore jemči i štiti prava i slobode svakog građanina. Prava i slobode su nepovredivi. Svako je obavezan da poštuje prava i slobode drugih. Zabranjena je svaka neposredna ili posredna diskriminacija, po bilo kom osnovu. Prava i slobode ostvaruju se na osnovu Ustava i potvrđenih međunarodnih sporazuma. Svi su pred zakonom jednaki, bez obzira na bilo kakvu posebnost ili lično svojstvo. Svako ima pravo na jednaku zaštitu svojih prava i sloboda (Ustav Crne Gore, 2021). Ustav Crne Gore djeci garantuje pravo na posebnu zaštitu i uživanje široke lepeze prava i sloboda koje su primjerene uzrastu i zrelosti djeteta. Ustav prepoznaje i potrebu posebne zaštite djece od psihičkog, fizičkog, ekonomskog i svakog drugog iskorišćavanja ili zlostavljanja.

Pored Ustava, kao najvažnijeg pravnog akta jedne zemlje, Crna Gora je ratifikovala, odnosno formalno prihvatila Konvenciju o pravima djeteta koja predstavlja važan sporazum zemalja koje su obećale zaštitu prava djece. Djeca se rađaju sa osnovnim pravima i slobodama koji pripadaju svim ljudskim bićima. Zbog svog uzrasta, kao i stepena tjelesnog i psihičkog razvoja, djeca su upućena na pomoć odraslih. Zato je nastala potreba da se izdvoje i istaknu posebna prava djeteta. Tokom prošlog vijeka, u svijetu se formiralo uvjerenje da prava djeteta treba da budu priznata i zaštićena na poseban način i putem posebnih međunarodnih dokumenata. “Potreba za proširivanjem posebne brige za dijete izražena je u Ženevskoj deklaraciji o pravima djeteta iz 1924. godine i u Deklaraciji o pravima djeteta koje su usvojile Ujedinjene nacije 1959. godine i priznate u Univerzalnoj deklaraciji o ljudskim pravima, u Međunarodnom paktu o građanskim i političkim pravima (posebno u članovima 23 i 24), u Međunarodnom paktu o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima (posebno u članu 10) i u statutima i odgovarajućim instrumentima specijalizovanih agencija i međunarodnih organizacija koje se bave zaštitom djece a imajući u vidu kako je naznačeno u Deklaraciji o pravima djeteta koju je usvojila Generalna skupština 20. novembra 1959. godine, da su djetetu, s obzirom na njegovu fizičku i mentalnu nezrelost, potrebni posebna zaštita i briga, uključujući odgovarajuću pravnu zaštitu kako prije, tako i poslije rođenja, nastala je Konvencija o pravima djeteta usvojena na Generalnoj skupštini UN, 20. novembra 1989” (UNICEF, 2023).

“Konvencija je glavni međunarodni pravni instrument za zaštitu prava djeteta kojom se države potpisnice obavezuju na preduzimanje svih odgovarajućih zakonskih, upravnih, društvenih i obrazovnih mjera kako bi se dijete zaštitilo od svih oblika fizičkog ili mentalnog nasilja” (Nasilje u porodici, 2019). Konvencija objašnjava ko su djeca, koja su njihova prava ali i odgovornosti vlada. Sva prava su povezana, svako pravo je podjednako važno i ne mogu se oduzeti. Kada vlada neke zemlje prihvati Konvenciju, ona pristaje na poštovanje prava djeteta koja su u njoj propisana. Ovom Konvencijom djeca su po prvi put izdvojena kao poseban subjekt međunarodnog prava i zaštite. Djeca su kroz Konvenciju prihvaćena kao ljudska bića koja mogu iskazati svoje potrebe i učestvovati u svim aktivnostima koje su važne za njih. Pored Konvencije o pravima djeteta Crna Gora je ratifikovala i Lanzarote konvenciju usvojenu u gradu Lanzarot, u Španiji, 2007. godine koja je stupila na snagu 2010. godine. Suština ove Konvencije jeste zaštita djece. Ona se fokusira na poštovanje dječjih prava, osiguravanje njihove dobrobiti, odgovaranje na njihove stavove, potrebe i razloge za zabrinutost, obavezujući ne djelovanje u njihovom najboljem interesu u svakom trenutku. Lanzarote konvencija uspostavlja zajedničke kriterijume kako bi se osiguralo da se efikasan, proporcionalan i odvrcajući

krivično pravni okvir sprovodi u svim zemljama. “Lanzarot Konvencija je najambiciozniji i najobuhvatniji pravni instrument o zaštiti djece od seksualnog iskorišćavanja i seksualnog zlostavljanja” (Izveštaj o implementaciji Konvencije o zaštiti djece od seksualnog iskorišćavanja i seksualnog zlostavljanja, 2013).

Zakonom o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku, koji u pravnom sistemu Crne Gore predstavlja specijalizovani pravni akt, predviđene su posebne mjere zaštite za djecu kao učesnike u krivičnom postupku, uključujući djecu koja su žrtve krivičnog djela, kao i djecu svjedoke.

TRETMAN DJECE ŽRTAVA I SVJEDOKA TOKOM POSTUPKA

“Do početka 20. veka deca su imala malu ili gotovo nikakvu pravnu zaštitu od bilo kakvog vida traumatizacije. Prakse sudova su varirale, ali uglavnom nisu bile dovoljne da zadovolje potrebe dece žrtava i njihovih porodica. Od 1962. godine, nakon što je australijski pedijatar Henri Kemp opisao sindrom prebijenog deteta, povećava se javni interes u identifikovanju dece žrtava ili svedoka krivičnih dela što je rezultiralo usvajanjem zakona u većini država s ciljem poboljšanja zaštite dece” (Položaj deteta u krivičnom pravnom sistemu, 2016). Bilo je uobičajeno negdje do kasnih sedamdesetih da su jedini ljudi u procesima koji su se ticali djece bili sudije, socijalni radnici i ponekad roditelji. Djeca su vrlo rijetko učestvovala u sudskim procesima. Od tada do danas dešavale su se suštinske promjene kako u zakonima tako i u praksi. Djeca predstavljaju jednu od najranjivijih kategorija u jednom društvu, te im je potrebno obezbijediti posebnu zaštitu i pažnju, kako u pravu, tako i u praksi.

“Nakon što se u drugoj polovini 20 vijeka javlja pojačana briga za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda djece, zakonodavac je predvidio da se prema maloljetniku kao učiniocu krivičnog djela i maloljetnom licu kao oštećenom ili svjedoku, u postupku poštuju ljudska prava uz uvažavanje najboljeg interesa maloljetnih lica. Sud uvijek ima u vidu najbolji interes djeteta o kome je riječ, u svim aktivnostima koje se tiču djece. Značaj toga proističe iz drugog načela Deklaracije o pravima djeteta, koju su UN usvojile 1959. Godine (Djeca i Evropski sud za ljudska prava - Pregled prakse, 2019).

“U današnje je vrijeme vjerovatno da će svako dijete na neki način doći u kontakt s pravosuđem. Za mnoge je to vrlo neugodno iskustvo, a moglo bi, i trebalo bi, biti drukčije jer bi se mogle ukloniti mnoge prepreke i izvori nepotrebnih neprilika. Iako su na međunarodnoj i evropskoj razini uspješno postavljena ključna načela ipak se ne može reći da je pravda uvijek prilagođena djeci i mladima. Kao izravan odgovor na široke konzultacije koje je pokrenulo Vijeće Europe, djeca i mladi uistinu su izvijestili o velikom nepovjerenju u sustav, te istaknuli mnoge nedostatke kao što su zastrašujuće okruženje, nepostojanje informacija i objašnjenja primjerenih njihovoj dobi, slab pristup obitelji te postupci koji su ili predugački ili pak, suprotno, prebrzi. Vijeće Europe donijelo je smjernice o pravosuđu prilagođenom djeci upravo kako bi se pobrinulo da pravda uvijek bude prilagođena djeci, bez obzira tko su ona i što su učinila. Smatrajući da je prijatelj onaj tko dobro postupi prema tebi, tko ti vjeruje i kome možeš vjerovati, tko sluša ono što govoriš i koga ti slušaš, tko te razumije i koga ti razumiješ, kao i da pravi prijatelj ima hrabrosti reći ti kad griješiš i stati uz tebe kako bi ti pomogao pronaći rješenje, pravosuđe prilagođeno djeci treba nastojati ostvariti ove ideale. Pravosuđe prilagođeno djeci ne smije “hodati” ispred djece; ono ih ne smije ostaviti iza sebe. Ono prema djeci postupi s dostojanstvom, poštovanjem, brigom i pošteno. Dostupno je, razumljivo i pouzdano. Sluša što djeca govore, ozbiljno shvaća. Smjernice Odbora ministara Vijeća Europe o pravosuđu naklonjenom djeci njihova mišljenja i brine se da budu zaštićeni i interesi onih koji se ne mogu izraziti (kao što su male bebe). Svoju brzinu prilagođava djeci: nije ni jako žurno ni razvučeno, nego razumno brzo. Namjera je smjernica o pravosuđu prilagođenom djeci sve to osigurati, jamčiti da sva djeca imaju odgovarajući pristup pravdi i da se prema njima postupi s poštovanjem, na način koji se ne oglašuje na njihove potrebe” (Smjernice Odbora ministara Vijeća Europe o pravosuđu prilagođenom djeci, 2010). Pravda uvijek treba biti prilagođena djeci. Ona ne smije biti ispred njih jer je oni možda neće pratiti. Ne smije biti ni iza djece. Ona samo treba biti uz njih i biti njihov prijatelj.

Donošenjem Zakona o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku u Crnoj Gori prvi put se uvođeni institut, institut Stručne službe. “Radi pružanja pomoći sudovima i državnim tužilaštvima u postupanju prema maloljetnim učiniocima krivičnih djela u Višim sudovima u Podgorici i Bijelom Polju i Vrhovnom državnom tužilaštvu obrazuju se Stručne službe. Stručne službe u Višim sudovima pružaju pomoć sudovima sa područja mjesne nadležnosti tih sudova. Poslove u Stručnoj službi obavljaju stručna lica različitih specijalističkih profesija (socijalni radnici, psiholozi, specijalni pedagozi), koja mogu dati stručna mišljenja, obavještenja i drugu pomoć u postupanju prema maloljetnom učiniocu krivičnog djela, u skladu sa ovim zakonom. Stručna služba u vršenju svojih poslova saraduje sa nadležnim institucijama socijalne i dječje zaštite, kao i vaspitnoobrazovnim ustanovama koje su dužne da na njen zahtjev dostavljaju izvještaje i mišljenja” (Zakon o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku), 2012).

Institut Stručnih službi uveden je Zakonom o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku (Službeni list CG, 2011) da bi Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku (Službeni list CG, 2018). došlo do reforme pravosudnog sistema i unapređenja poštovanja dječijih prava i postupanja prema djeci u krivičnom postupku. Vrhovni sud Crne Gore i Vrhovno državno tužilaštvo Crne Gore, u saradnji sa UNICEF-om, izradili su Smjernice za postupanje Stručnih službi u Vrhovnom državnom tužilaštvu i u Višim sudovima koje rade s djecom u krivičnom postupku i djecom žrtvama i svjedocima nasilja. Smjernice su pripremljene u okviru inicijative “Jednak pristup djece pravdi”. “Ovim Smjernicama definisani su način rada i aktivnosti Stručne službe u skladu sa Zakonom o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku i međunarodnim standardima ljudskih prava u slučajevima kada su djeca uključena u sudske postupke kao akteri u sukobu sa zakonom ili kao žrtve/svjedoci” (Smjernice za rad stručne službe sa djecom, maloljetnim učiniocima, žrtvama isvjedocima u krivičnom postupku, 2020). Pored smjernica urađeni su i priručnici za djecu učinioce krivičnih djela, žrtve i svjedoke kao i za roditelje kojima se objašnjava vođenje postupka kako u tužilaštvu tako i u sudu. Djeci se objašnjava kompletan postupak od ulaska u tužilaštvo/sud do okončanja postupka.

POSEBNE ODREDBE O ZAŠTITI MALOLJETNIH LICA KAO UČESNIKA U KRIVIČNOM POSTUPKU

“Ukoliko je krivičnim djelom oštećeno maloljetno lice ili se ono saslušava kao svjedok u krivičnom postupku prema njemu su zakonom propisane posebne mjere zaštite. To prije svega podrazumijeva obavezu svih učesnika u postupku, organa i ustanova od kojih se traže obavještenja, izvještaji ili mišljenja, kao i medija da štite privatnost maloljetnog lica, uključujući zaštitu njegovog identiteta, kao i zaštitu podataka koji mogu da otkriju njegov identitet. Zakonom je propisano da bilo koja informacija koja bi mogla ukazati na identitet maloljetnog lica koje je oštećeno krivičnim djelom ili je svjedok u postupku ne može da bude objavljena bez izričite dozvole sudije, odnosno državnog tužioca koji postupa u predmetu. Postupanje u slučajevima u kojima se kao oštećena lica ili svjedoci pojavljuju maloljetna lica definiše se kao obazrivo postupanje. To znači da u ovakvom krivičnom postupku po pravilu, postupaju lica koja su stekla posebna znanja iz oblasti prava djeteta i o pravilima postupanja sa maloljetnim učiniocima krivičnih djela i maloljetnim licima kao učesnicima u krivičnom postupku. Tužiocima ili sudijama za maloljetnike, prilikom donošenja odluka, vode računa o uzrastu, ličnim svojstvima, obrazovanju i prilikama u kojima živi maloljetno lice” (Priručnik za maloljetnike - Upoznajte tužilaštvo, 2023).

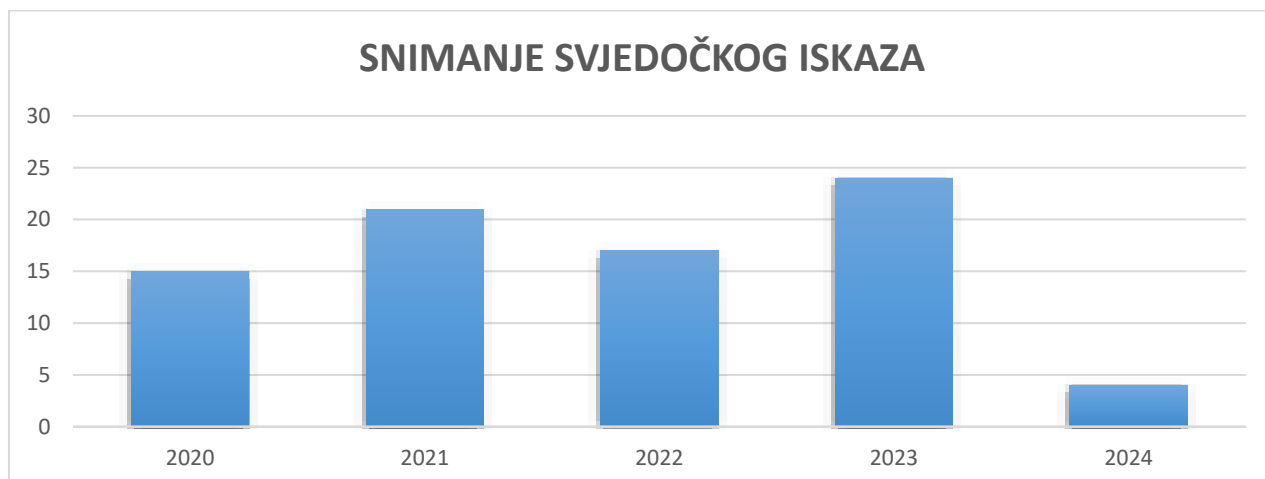
Standardi za zaštitu djece koja učestvuju u krivičnom postupku podrazumijevaju pravo svakog djeteta da bude informisano o svojim pravima, obezbjeđivanje odgovarajućih načina za pristup pravdi i obavezu da djeca budu konsultovana i saslušana u postupcima koji ih uključuju ili se na njih odnose. To uključuje davanje odgovarajuće težine stavovima djece imajući u vidu njihovu zrelost i sve poteškoće komunikacije koje mogu imati, kako bi njihovo učešće u postupku imalo smisla.” Prema djeci se treba odnositi kao prema punim nosiocima prava i mora im se omogućiti da svoja prava ostvaruju na način koji uzima u obzir okolnosti slučaja, ali i njihovu sposobnost formiranja svojih stavov” (Smjernice za rad stručne službe sa djecom, maloljetnim učiniocima, žrtvama i svjedocima u

krivičnom postupku, 2020). U Smjernicama je kao centralna tačka uzeto stanovište koje slijedi međunarodne standarde ljudskih prava, a po kome sve preduzete radnje i mjere moraju biti u najboljem interesu djeteta. U procjeni najboljeg interesa djeteta važno je obezbijediti da stavovi i mišljenja djeteta dobiju odgovarajuću težinu. Osim toga, u svakom trenutku treba poštovati i sva ostala prava djeteta, poput prava na dostojanstvo, slobodu i isti tretman. U krivičnom postupku u kojem je učesnik maloljetno lice oštećeno krivičnim djelom ili u kojem se maloljetno lice sasluša kao svjedok, radnje, po pravilu, preduzimaju lica koja su stekla posebna znanja iz oblasti prava djeteta (tužioc, sudije, stručna lica iz Stručnih službi, advokati) i o pravilima postupanja sa maloljetnim učesnicima krivičnih djela i maloljetnim licima kao učesnicima u krivičnom postupku, vodeći računa o uzrastu, ličnim svojstvima, obrazovanju i prilikama u kojima živi maloljetno lice. Istragu vodi tužilac, u skladu sa Zakonikom o krivičnom postupku ali u skladu sa Zakonom o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku. Državni tužilac odlučuje da li će dijete saslušati uz ili bez pomoći Stručne službe, kao i da li će se dijete saslušavati uz pomoć audio-vizuelne tehnologije ili direktno.

Zakonom o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku propisano je obavezno angažovanje stručnog lica kada je žrtva djeteta mlađe od 14 godina. Saslušanje maloljetnog lica, po pravilu, obavlja državni tužilac istog pola kao maloljetno lice, u posebnoj prostoriji opremljenoj tehničkim uređajima za audiovizuelno snimanje uz prisustvo stručnog lica iz Stručne službe ili uz pomoć Stručne službe. U slučaju kada dijete direktno ispituje tužilac, stručno lice je prisutno u zasebnoj prostoriji zajedno sa njim i djetetom. A kada se koristi pomoć Stručne službe dijete i stručno lice su u zasebnoj prostoriji, dijete ispituje stručno lice iz Stručne službe shodno prethodnim konsultacijama sa državnim tužiocem i instrukcijama tokom samog suđenja. Stranke i branilac okrivljenog postavljaju pitanja maloljetnom licu preko državnog tužioca. Podrazumijeva se da je snimanje pravilo, ali nije propisano kao obavezno, te da se u velikoj većini slučajeva razgovori snimljeni u fazi predkrivične istrage prihvataju na sudu kao dokaz koji efektivno zamjenjuje pojavljivanje djeteta, što je dobra praksa koja je u potpunosti u skladu sa Smjernicama Komiteta ministara Savjeta Evrope o pravosuđu po mjeri djeteta. Ako se saslušanje maloljetnog lica vrši uz pomoć uređaja za audiovizuelno snimanje, snimak će se zapečatiti i priključiti zapisniku. Izuzetno, ako za to postoje opravdani razlozi, maloljetna lica, kao svjedoci, odnosno oštećeni mogu se saslušati i u svom stanu ili drugoj prostoriji, odnosno zavodu ili ustanovi u kojoj borave, bez obzira na tehničku opremljenost istih (iako je zakonom predviđena i takva mogućnost do sada nije bio takav slučaj). Nadalje, prilikom saslušanja maloljetnika - žrtve krivičnog djela, mora se voditi računa da saslušanje ne utiče negativno na njegovo psihičko stanje. Zakonom je propisana obaveza poštovanja prava djeteta na privatnost, uključujući i zahtjev za očuvanjem povjerljivosti podataka o ličnosti. Stručna služba pomaže u obavljanju razgovora s djetetom kroz pripremu djeteta za razgovor. Nijedna informacija koja bi mogla otkriti identitet djeteta žrtve ili svjedoka zločina ne smije biti objavljena bez izričite dozvole državnog tužioca koji postupuje u predmetu ilisudije. Zakonom se, takođe, zahtijeva poštovanje pravila postupanja prilagođenih djeci, vodeći računa o uzrastu, ličnim svojstvima, obrazovanju i prilikama u kojima živi maloljetno lice. U slučaju podizanja optužnice, audio-vizuelni snimak razgovora s djetetom dostupan je sudiji i prikazuje se na suđenju, čime se dijete štiti od ponovne viktimizacije i od konfrontacije sa okrivljenim.

U periodu od 2020. godine pa do 2024. godine uz pomoć stručnog lica iz Stručne službe Vrhovnog državnog tužilaštva u Vrhovnom državnom tužilaštvu obavljen je 81 svjedočki iskaz uz primjenu audiovizuelnog snimanja, primjereno potrebama djece oštećenih lica –svjedoka iz zasebne prostorije. Od ukupnog broja svjedočkih iskaza 12 svjedočkih iskaza obavljeno je u prisustvu stručnog lica iz Stručne službe, dok je 69 svjedočkih iskaza obavljeno uz pomoć stručnog lica iz Stručne službe. Tokom 2020. godine saslušano je 15 djece, u 2021. godini 21 dok je u 2022. godini saslušano 17 djece. U 2023. godini saslušano je 24 djece dok je u period od 1. januara do 20. aprila 2024. godine saslušano 4 djece. Prikaz snimanja svjedočkog iskaza odnosno svjedočenja djece u Vrhovnom državnom tužilaštvu možemo vidjeti u dijagramu 1.

Dijagram 1. Svjedočenje djece

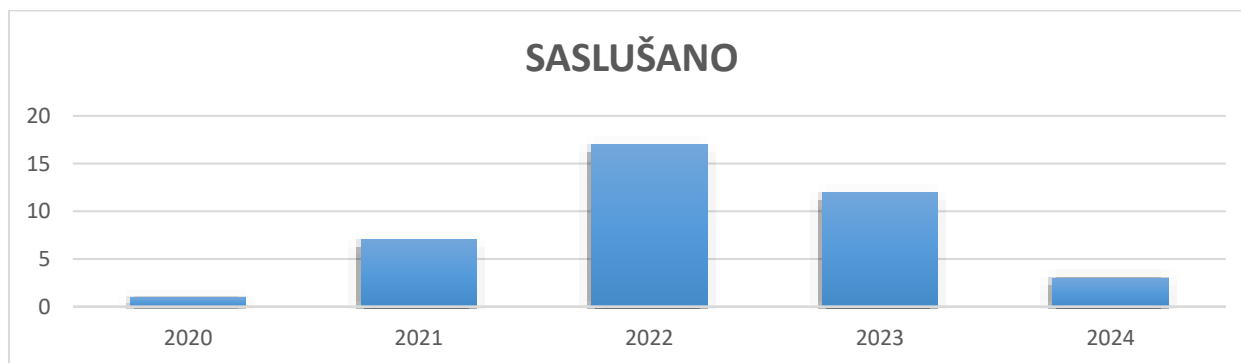
U slučaju kada sudija odluči da se dijete ponovo saslušava pred sudom Stručna služba pomaže sudijama na način što dostavlja mišljenje o spremnosti i sposobnosti djeteta, koje je žrtva u postupku kao i svjedok (čija je uloga komfornija) da se ponovo saslušava. U najvećem broju slučajeva Stručna služba je izričita da se dijete ponovo ne saslušava iz razloga što je po obavljenom razgovoru sa djetetom - žrtvom zaključeno da dijete zbog psihičkih problema, prvenstveno misleći na preživljenu trauma, nije spremno da ponovo svjedoči. Ipak, ako sudija i pored mišljenja Stručne službe odluči da ponovo saslušava dijete Stručna služba priprema dijete za svjedočenje. Dešava se, mada veoma rijetko, da dijete – žrtva želi ponovo da svjedoči. Obzirom da u Crnoj Gori postoje dva Viša suda, i to jedan u Podgorici a drugi u Bijelom Polju, tako postoje i dvije Stručne službe, jedna u Višem sudu u Podgorici a druga u Višem sudu u Bijelom Polju. U periodu od 2020. - 2024. godine u Višim sudovima obavljena su 54 razgovora što sa žrtvama, što sa svjedocima krivičnog djela i to po nalogu sudećih sudija. U 2020. godini obavljen je 1 razgovor, u 2021. Godini obavljeno je 7 razgovora, a u 2022. godini 16. U 2023. godini obavljeno je 25 razgovora dok je u periodu od 1. januara do 20. aprila 2024. godine obavljeno 5 razgovora.

Dijagram 2. Obavljeni razgovori po godinama.

Od 54 razgovora koji su obavljeni u sudovima sa 54 žrtve ili svjedoka izvršeno je 40 saslušanja. Dešavalo se da jedno dijete ponovo bude saslušano jednom, dva a nekad i više puta. Sve ovo govori da je sudija odlučio da više puta saslušava dijete jer nije zadovoljan mišljenjem koje je dobio iz Vrhovnog tužilaštva, da je Stručna služba procijenila da dijete može da svjedoči ili je dijete samo tražilo da bude saslušano.

Dijagram 3. Saslušanja po godinama.

“Komitet za prava djeteta je u svom Opštem komentaru br. 5 naveo da član 3 st. 1 KPD-a (po kojem su interesi djeteta od primarnog značaja u svim aktivnostima koje se tiču djece) iziskuje preduzimanje aktivnih mjera od strane svih izvršnih, parlamentarnih i pravosudnih organa. Svi zakonodavni, upravni i sudski organi ili institucije moraju da primjenjuju načelo najboljih interesa djeteta tako što će sistematski razmatrati kako njihove odluke ili postupci utiču ili će uticati na interese djece – npr. kako će na te interese uticati predloženi ili važeći zakon, politika, upravna radnja ili sudska odluka, uključujući i one koji se ne odnose neposredno na djecu, ali posredno na njih utiču”(Djeca i Evropski sud za ljudska prava- Pregled prakse, 2019). “Iz tog razloga Crna Gora je preduzela niz zakonodavnih i političkih intervencija, prilagođavajući pravosudni sistem potrebama djece žrtava i svjedoka krivičnih djela usvajajući prvu nacionalnu Strategiju za prevenciju i zaštitu djece od nasilja sa Akcionim planom 2017–2021. Tom strategijom Vlada Crne Gore opredijelila se za primjenu u praksi modela Barnahus, odnosno uspostavljanje prve Dječje kuće po modelu Barnahus .Uz podršku UNICEF-a i Savjeta Evrope, Vlada Crne Gore, 2023. godine, izradila je ključnu Studiju izvodljivosti koja analizira zakonodavni i okvir politika i identifikuje izazove za integraciju modela Barnahus, čime je postavljen temelj za uspostavljanje ovog servisa u narednom periodu. Očekuje se da će nova Strategija koja će se odnositi na period 2023–2027, uključivati uspostavljanje Dječje kuće po modelu Barnahus, kao jednu od mjera za unapređenje dječje zaštite. “Dječja kuća, tj. Barnahus, omogućava profesionalcima iz različitih sektora – policije, tužilaštva, socijalne i zdravstvene zaštite i sudstva – da istovremeno zajedno rade s djetetom koje je doživjelo nasilje, i to pod jednim krovom i u okruženju koje je prilagođeno potrebama djeteta. Na ovaj način izbjegava se intervjuisanje djeteta više puta, a koje predstavlja dodatnu traumu za dijete, uključujući i u slučajevima seksualnog zlostavljanja i eksploatacije. Projekat Barnahus je prvi put u Evropi pokrenutna Islandu 1998. godine, a inspirisan je modelom Centra za zastupanje djece u Sjedinjenim Američkim Državama.Prema studiji Savjeta Evrope iz 2023. godine, ukupno 28 država članica ove organizacije ima Barnahus servis ili neke druge servise vrlo slične Barnahusu. Od preostalih 18 država, pet je u procesu uspostavljanja takvih servisa, a 11 država posjeduje neke druge multidisciplinarnne servise za djecu koja su doživjela nasilje.Strategija EU o pravima djeteta za period 2021–2024, Strategija Savjeta Evrope za prava djeteta za period 2022–2027. i UNICEF-ova Strategija dječje zaštite za period 2021–2030. ističu značaj Barnahusa i sličnih pravosudnih servisa po mjeri djeteta.Uz podršku UNICEF-a i Savjeta Evrope, Vlada Crne Gore, 2023. godine, izradila je ključnu Studiju izvodljivosti koja analizira zakonodavni i okvir politika i identifikuje izazove za integraciju modela Barnahus, čime je postavljen temelj za uspostavljanje ovog servisa u narednom periodu. Opredjeljenje Vlade Crne Gore da usvoji model Barnahus rezultat je njenog cilja da jača odgovore države na nasilje nad djecom”(Medical CG, 2024).

ZAKLJUČAK

Usvajanjem Zakonom o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku 2011. godine te donošenjem Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku 2018.godine došlo je do reforme pravosudnog sistema i unapređenja poštovanja dječijih prava i postupanja prema djeci u krivičnom postupku. Crna Gora je u prethodnom periodu

cjelokupnim aktivnostima bila usmjerena prema zaštiti djece u sudskim postupcima. Preuzimanjem modela Barnahus u budućnosti želi pokazati punu posvećenost ispunjavanju svojih obaveza u procesu pristupanja Evropskoj uniji. Pravosuđe, zdravstvo, sektor unutrašnjih poslova, socijalna i dječja zaštita, obrazovanje, parlament, akademska zajednica, lokalna zajednica, privatni sektor, mediji i drugi, svi moraju raditi zajedno kako bi spriječili i odgovorili na nasilje. Objedinjavanjem svih usluga pod jedan krov pomaže se djeci koja su iskusila nasilje ili mu svjedočila da dobiju koordinisanu, efikasnu i saosjećajnu podršku. Uvođenjem Dječje kuće Barnahus u Crnu Goru u skladu je s principima UN Konvencije o pravima djeteta. Crna Gora kao kandidat u procesu pristupanja Evropskoj uniji mora se voditi pravima i potrebama djeteta i graditi u odnosu na njih servise kako bi se osjećali sigurnim u svojoj državi.

Literatura:

- Crna Gora uvodi model Barnahus za podršku djeci žrtvama . <https://medicalcg.me> (pregledano 17. 4. 2024).
 Djeca i evropski sud za ljudska prava. (2019). Dubrovnik: Pregled prakse. AIRE Centre
 Izvještaj o implementaciji konvencije o zaštiti djece od seksualnog iskorišćavanja i seksualnog zlostavljanja. 2013. Ministarstvo rada i socijalnog staranja.
 Konvencija o pravima djeteta, <https://www.unicef.org>.
 Krivični zakonik Crne Gore, (2020). Službeni list Crne Gore.
 Nasilje u porodici - Pregled međunarodnih standarda i jurisprudencije Evropskog suda za ljudska prava.(2019). Podgorica: Vrhovni sud Crne Gore.
 Položaj deteta u krivičnompravnom sistemu.(2016). Beograd: Centar za unapređenje pravnih studija.
 Priručnik za maloljetnike-Upoznajte tužilaštvo.(2023). Podgorica: Centar za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu,
 Smjernice za rad stručne službe sa djecom, maloljetnim učiniocima, žrtvama i svjedocima u krivičnom postupku. (2020). Podgorica.
 Smjernice Odbora ministara Vijeća Europe o pravosuđu prilagođenom djeci. (2014). Vijeće Europe. Strazbur.
 Zakon o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku. ("Službeni list CG", br. 64/2011 i 1/2018).
 Ustav Crne Gore .(2021). Podgorica. Prečišćeni tekst - treće izdanje.

SPECIAL PROTECTION MEASURES FOR CHILD VICTIMS OF CRIMINAL OFFENSES IN THE CRIMINAL JUSTICE SYSTEM OF MONTENEGRO

***Asst. Dr. Valentina Smolović
Higher court in Podgorica***

Abstract: *Due to their age and inability to protect themselves, children are particularly vulnerable members of every society. That is why they need special care and protection. Special protection and care, including appropriate legal protection, are elaborated in more detail by the primary international instrument, the United Nations Convention on the Rights of the Child (CRC), adopted in 1989. It has been ratified by almost all countries in the world, including all member states of the Council of Europe. In Article 1 of the Convention on the Rights of the Child, it is defined that a child is any human being who has not reached the age of 18, if, on the basis of the law relating to the child, majority is not attained earlier. Older children, such as those who have reached the age of 16 or 17, are still children and must be treated as such. Montenegro has signed and ratified a large number of international conventions that directly or indirectly relate to children. During the last decade, the state has made progress in creating legal and strategic preconditions for the implementation of reforms whose goal is to realize the rights of the child in accordance with the UN Convention on the Rights of the Child and the EU Charter on Basic Human Rights. In the period from 2010, it intensified work on harmonizing internal legislation with international standards and adopted documents. In the legal system of Montenegro, criminal treatment of minors is recognized and legally treated within the framework of the criminal justice system through the Law on treatment of minors in criminal proceedings ("Official Gazette of Montenegro", no. 64/2011 and 1/2018), which is a specialized legal act which provides for special protection measures for children as participants in criminal proceedings, including children who are victims of a criminal act, as well as child witnesses. The same law guarantees a higher level of criminal-legal protection of children and the improvement of the position of children in criminal proceedings, including the introduction of Expert Services (in two High Courts and in the Supreme State Prosecutor's Office).*

Key words: *child, Convention on the Rights of the Child, victim*